Undervisningens dramaturgi

Fortellinger og analyser
fra klasserommet

Jannike Ohrem Bakke
Fride Lindstøl

Med bidrag
av flere dramaturger

FAGBOKFORLAGET

LANDSLAGET FOR NORSKUNDERVISNING

Undervisningens dramaturgi

Undervisningens dramaturgi

Fortellinger og analyser fra klasserommet

Jannike Ohrem Bakke og Fride Lindstøl

FAGBOKFORLAGET

LANDSLAGET FOR NORSKUNDERVISNING

Copyright © 2023 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

ISBN: 978-82-450-4552-9

1. utgave, 1. versjon 2023
E-utgaven er basert på 1. trykte utgave, 1. opplag: ISBN 978-82-450-3404-2

Elektronisk tilrettelegging: John Grieg, Bergen
Design og sats: Hanne Sjøtrø
Forsidebilde: © Katerina Kamprani, *The Uncomfortable*

Foto ved forfatterne hvis ikke annet er oppgitt.

Boken er fagfellevurdert i henhold til Universitets- og høgskolerådets retningslinjer for vitenskapelig publisering.

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Innholdsfortegnelse

Hvorfor skal du lese en bok om dramaturgi og undervisning? 7

Del 1. Dramaturgi i undervisning 17

KAPITTEL 1 Hva er dramaturgi? 19

Del 2. Dramatiske virkemidler og dramaturgiske innganger 41

KAPITTEL 2 Dramatiske virkemidler 43

KAPITTEL 3 Dramaturgiske innganger 54

Del 3. Dramaturgiske faser og hendelser 71

KAPITTEL 4 Innledning: Ta sats! 73

KAPITTEL 5 Hoveddel: Å sveve med motstand 85

KAPITTEL 6 Avslutning. La timen lande 103

KAPITTEL 7 Overgangens dramaturgi 113

KAPITTEL 8 Spilleregler og innramming 126

Del 4. Dramaturgiske modeller 139

KAPITTEL 9 Hva er dramaturgiske modeller? 141

KAPITTEL 10 Dramaturgisk modell for skriveforløp 150

KAPITTEL 11 Dramaturgisk modell for undervisning i lærerutdanning 160

Del 5. Dramaturgisk metode og analyse 169

KAPITTEL 12 Hva er dramaturgisk metode og analyse? 171

KAPITTEL 13 Tre undervisningsforløp om vikingtiden 177

KAPITTEL 14 Idéanalyse 185

KAPITTEL 15 Produksjonsanalyse 194

KAPITTEL 16 Forløpsanalyse: Undervisning satt i spill 202

KAPITTEL 17 Resepsjonsanalyse 218

Del 6. Undervisningsforløp 227

KAPITTEL 18 Mål tid(en) – analyse av et tverrfaglig prosjekt 229

Del 7. Framtidens dramaturgier 265

KAPITTEL 19 Framtidens dramaturgier 267

KAPITTEL 20 Tre dramaturgiske tilgangsvinkler til pædagogikken 271
Niels Overgaard Lehmann

KAPITTEL 21 En dramaturgisk bryllupsfest 279
Tone Pernille Østern, Anne Grut Sørum og Anette Lund

KAPITTEL 22 Dramaturgisk interferens i undervisningen 286
Ida Krøgholt og Erik Exe Christoffersen

KAPITTEL 23 Fremtidens dramaturgi i didaktisk kontekst – læring i en senmoderne samtid 297
Kristian Nødtvedt Knudsen

KAPITTEL 24 Profesjonsverkstedet – et rom for dramaturgiske studier av undervisning 305
Jannike Ohrem Bakke og Fride Lindstøl

KAPITTEL 25 En åpen og prosessuell dramaturgi 317
Hege Naper Hansson

Kilder 327

Register 343

Hvorfor skal du lese en bok om dramaturgi og undervisning?

– Stolen! Sett deg, sa læreren. 190 hverdager hvert år i tretten obligatoriske skoleår satt jeg der. Selv om stolen var i hardpakka tre, var den ganske behagelig. Jeg kunne lene meg tilbake, bøye meg fram, støtte hodet i hendene … Stolen var et sted for å tale og lytte, skrive og lese, drømme og tenke … Det var min trygge, faste plass i rommet.

Å reise seg fra stolen uten grunn og uten signal var ikke greit. Det var heller ikke lov til å vippe, skrape, krype rundt eller balansere på stolen. Likevel skjedde det av og til at noen deiset i bakken, ålet seg rundt stolkanten, limte seg til stolryggen eller gjemte seg under stolsetet. Men de fleste av oss satt pent på plassen sin i klasserommet til klokka ringte. Tida gikk, og tida kom.

Boken *Undervisningens dramaturgi. Fortellinger og analyser fra klasserommet* handler om hvordan vi kan bruke både stol, pult og klasserom som scener for undervisning på ulike trinn og på tvers av fag. Vi deler fortellinger fra klasserommet, som dreier seg om hvordan lærerens bruk av tekst, tid, rom og kropp virker inn på hva elevene gjør, og hvordan de opplever og lærer. Fortellingene beskriver og analyserer vi ved hjelp av dramaturgiske metoder og dramaturgisk språk. Å bruke dramaturgi som linse og verktøy i en undervisningskontekst er nyskapende. Vi mener dramaturgifeltet har mye å tilby målgruppa vår: lærere, lærerutdannere, lærerstudenter og klasseromforskere. Les bare her:

Dramaturgi er et praktisk håndverk for å komponere undervisning. Når vi komponerer undervisning, bruker vi for eksempel modeller, metoder og begreper fra dramaturgi. Vi komponerer faser, altså oppstart, hoveddel og avslutning, og hele forløp. Vi vurderer om forløpet skal være handlingsorientert, fragmentert, stillestående eller målstyrt. Vi tenker på om undervisningen skal være lineær, kausal eller sirkulært bygd opp. Vi velger

aktiviteter, som kan støtte opp om tema og mål, og som har en tenkt funksjon. Skal aktivitetene for eksempel skape nysgjerrighet, bidra til motivasjon eller oppfordre til refleksjon? I dramaturgien forstår vi analog og digital undervisning som iscenesettelser. Iscenesettelsene har læreren regi på. Læreren bruker sin faglige, didaktiske og dramaturgiske verktøykasse for å sette undervisningen i spill, slik at elever/studenter merker at det er viktig å være et kollektiv i et fysisk rom. Undervisning forstås som et praktisk håndverk som benyttes for å komponere forløp med ulik dramaturgi. Likevel vil alltid noe uforutsett kunne oppstå i undervisningsøyeblikkene …

I dramaturgien vektlegges estetiske og kunstneriske dimensjoner. Det betyr blant annet at undervisningen skal bidra til å gi elevene opplevelser, trigge følelser, påvirke og utfordre sanser. Aktivitetene skal legge til rette for mer enn kunnskapsinnhenting. De skal for eksempel overraske, provosere og glede. Læreren benytter kunstformer som musikk, teater og bildekunst i undervisningen. Elevene forestiller seg og bruker fantasi for å utforske et faglig innhold. I undervisningen legges det vekt på det uforutsette, det uferdige og mange svar.

Dramaturgi er en vitenskapelig metode og analysemåte. Gjennom dramaturgiske briller kan vi studere planlegging, gjennomføring og resepsjon av undervisning hver for seg eller i samspill. Vi kan for eksempel ta et overordnet blikk på undervisningsforløpet gjennom å identifisere faser i undervisningen, som innledning, hoveddel og slutt, og se hvordan disse passer sammen. Vi kan ta et nærblikk på én av fasene og studere én eller flere av aktivitetene, som for eksempel hva hoveddelen består av. Vi kan også anvende dramaturgiske modeller for å vise hva komposisjoner, som er bygd på modeller, muliggjør av læring for elevene. Analysene kan altså anvendes både på et makro- og et mikronivå. De er gjerne såkalte tykke beskrivelser, som inkluderer flere modaliteter. Analysebegrep er i hovedsak hentet fra dramaturgifeltet, men vi kan supplere dem med andre teoretiske begrep – hvis analysene trenger det.

Dramaturgi er en sentral metode innenfor klasseromforskningen og for å forske på egen praksis. Det er blant annet fordi dramaturgien beskriver og forklarer handlinger som skapes i samspill mellom lærer og elever/studenter (Sawyer, 2011, s. 2–5). Det er også fordi vi studerer spenninger

mellom det intenderte og det som faktisk skjer i undervisningen. Videre er det et epistemologisk prinsipp i klasseromforskningen å skille mellom det lærere gjør, og det de sier at de gjør (Boyd, Grossman, Lankford, Loeb & Wyckoff, 2009, s. 6). Dramaturgisk metode har et etablert skille mellom planlegging, gjennomføring og resepsjon av undervisning (Østern, 2014a).

Dramaturgisk metode er dessuten en fruktbar tilnærming for lærere som vil forske på egen praksis, fordi praktiske handlinger, som undervisning er, og dramaturgisk teori er tett forbundet. I tillegg til å studere undervisning i og utenfor klasserommet kan vi undersøke andre didaktiske kontekster, som veiledning, fagsamtaler eller foreldremøter. Vi kan også undersøke dramaturgien i skriftlige tekster, som plandokumenter, lærebøker eller sceniske og multimodale tekster.

Dramaturgiske begrep og virkemidler gir et metaspråk om undervisning. Begrepene er tett knyttet til undervisning, fordi dramaturgi beskriver praktiske handlinger. Litt enkelt kan vi for eksempel si at lærere og elever inntar ulike roller når de setter undervisning i spill på klasserommets scene. Videre er de dramaturgiske begrepene utviklet for å beskrive og forklare hvordan undervisningens form, som bruk av rom, tid og læringsressurser, virker sammen med faglig innhold og mål. Begrepene er åpne nok til å romme kontraster, spenninger og grenser i og på tvers av fag, kontekster og praksiser.

De dramatiske virkemidlene, som spenning, symbol og kontrast, bidrar til å forsterke, tydeliggjøre og variere undervisningen. Gjennom å bruke dramaturgi får vi et distingvert språk for å beskrive, analysere og reflektere over undervisning. Språket bidrar til å identifisere og språkliggjøre undervisningens små og store deler, som et anslag, et vendepunkt, en innramming og et brudd. Det gir både lærere, lærerutdannere og klasseromforskere et fagovergripende profesjonsspråk og et metaspråk for å omtale undervisning.

Dramaturgiske perspektiv bidrar til å oppfylle mål i LK20. I overordnet del (særlig 1.1 og 1.4) i Fagfornyelsen står det at skolen skal bidra til at «elevene skal bli nysgjerrige og stille spørsmål». Både gode anslag til timer og forløp der læreren legger til rette for at elevene medvirker og interagerer, bidrar til det. Det kan blant annet oppfylles gjennom å lage undervisningsaktiviteter, der lærer og elever samhandler og gis tid til refleksjon. I denne sammenhengen kalles det for aktiviteter med en dialogisk dramaturgi.

Elevene skal videre «få erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling». Slikt praktisk arbeid er selve definisjonen av begrepet dramaturgi, som betyr handlende virksomhet. Helt spesifikt står det at «[e]levene skal lære og utvikle seg gjennom sansning og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter». De estetiske sidene ved læring, som hvordan undervisningsrommet blir skapt, eller hva kroppslige bevegelser kan bety for læring, er sentrale dramaturgiske perspektiv.

Dramaturgi tilbyr videre metoder omsatt til praktisk didaktikk. Det kan handle om hvordan vi skaper et taleklima i klassen, iscenesetter et dikt, eller konkretiserer fotosyntesen. Dramaturgiske metoder gir lærere det LK20 beskriver som et «bredt spekter av aktiviteter, fra strukturert og målrettet arbeid til spontan lek». Elevene er aktive og involverte i læringsprosesser, og nettopp elevaktive arbeidsformer og elevmedvirkning er styrket med Fagfornyelsen (Karseth mfl., 2020).

I Fagfornyelsen står verbet «å utforske» sentralt i alle fag. Det innebærer for eksempel at elevene skal finne ut av, sammenlikne, drøfte og reflektere over språk og tekster, både alene og sammen med andre. Sett i et dramaturgisk perspektiv betyr det at læreren må komponere en undervisning, som blant annet består av kontraster, hvilepunkt og flere perspektiv. Elevene må arbeide simultant, altså med en sidestilt dramaturgi, både individuelt og kollektivt. Ferdigheter på tvers av fag beskrives som prosedyrer for å utføre oppgaver eller løse problemer, som blant annet omfatter motoriske, praktiske, kognitive, sosiale, kreative og språklige ferdigheter. Det er nettopp en styrke i dramaturgien at vi arbeider med flere sanser og både praktiske, affektive og teoretiske innganger til kunnskap.

I de ulike bokkapitlene viser vi hvordan dramaturgi kan bidra til å oppfylle spesifikke mål i og på tvers av fag.

Dramaturgien utnytter klasserommets mulighet som spillerom. I dramaturgien inkluderer vi det som kalles dramaturgiske innganger. Disse er rom, kropp, tid og tekst. Enkelt sagt handler rom om hvordan klasserommet iscenesettes og brukes som pedagogisk ressurs og estetisk virkemiddel. Tid handler om hvordan samspillet mellom fysisk tid og opplevd tid i klasserommet er. Kropp eller kroppslige perspektiv dreier seg om hvordan læreren bruker kroppen for å formidle og kommunisere, og hvordan elevene reagerer på dette kroppslig. Tekst står for undervisningens innhold, både det planlagte, tekstlige innholdet og det som samskapes. De fire

inngangene kan brukes til å planlegge, beskrive og analysere undervisning ut ifra flere dimensjoner enn bare tekst.

Dramapedagogiske metoder er arbeidsformer i undervisning. Metodene er utviklet i tett forbindelse med praktisk undervisning i og på tvers av fag. De kan handle om å utforske, iscenesette, fortelle, improvisere og reflektere. Metodene har tverrfaglige kvaliteter og kan tilpasses ulike trinn og didaktiske kontekster. Det kan for eksempel være «lærer-i-rolle», improvisasjonsøvelser eller framførte dialoger.

Dramaturgien vektlegger lærerens mange roller. Begrepet rolle kommer fra dramaturgien og viser at læreren må ha et repertoar å spille på. I forskning om elevsentrert undervisning (jf. Bernard mfl., 2019) blir det gjerne framstilt fem lærerroller, som beskriver praksis og adferd: læreren som foreleser, rådgiver, veileder, læringspartner og tilrettelegger. De ulike rollene spenner fra at læreren har kontroll over elevenes arbeid, til at de selv inntar de nevnte rollene. Disse lærerrollene kan passe i dramaturgien, men særlig den første rollen må utvides. I tillegg til å være den som besitter kunnskap, må læreren formidle den på flere måter. Læreren kan være en regissør, som tar i bruk virkemidler og uttrykksformer som bidrar til å sette i spill tema og tekster på interessante måter. Læreren kan være en scenograf som organiserer og iscenesetter undervisningsrommet gjennom å bruke farger, lyd og materiell slik at det passer til arbeidsformene. Læreren kan være en skuespiller som forteller, formidler og improviserer i tett samspill med elevene. Lærerrollene virker inn på hvem som får rom til å delta når, og på hvilken måte.

I lærerutdanningen fins det forskrifter og emneplaner som dramaturgi kan imøtekomme. Det gjelder både for grunnskolelærerutdanning, barnehagelærerutdanning, lektorutdanning og praktisk pedagogisk utdanning. Beskrivelser av læringsutbytte i lovdata, forskrifter og emneplaner handler blant annet om at lærerstudentene skal kunne «bruke varierte arbeidsmetoder og relevante metoder fra forskning» for å «differensiere og tilpasse opplæring i samsvar med gjeldende læreplanverk» (Kunnskapsdepartementet, 2016ab). De skal også være rustet til å planlegge og lede «faglige, sosiale og estetiske læringsprosesser», «skape motiverende og inkluderende læringsmiljø» og «planlegge og lede undervisning på ulike

læringsarenaer». De skal «undervise basert på forskning og erfaringskunnskap, alene og sammen med andre» (Kunnskapsdepartementet, 2016ab). Målene uttrykker blant annet at studentene skal få opplæring i å utforske, prøve ut, trene og få tilbakemelding på praktiske ferdigheter i læreryrket, som å lede, planlegge, skape og bruke varierte arbeidsformer. I tillegg skal undervisningen bidra til at studentene lærer å forbinde praktiske handlinger med et profesjonelt og faglig språk, teori og forskning. De skal kunne forske på egen og andres praksis.

Dramaturgien tilbyr praktiske innganger og måter å komponere undervisning på som setter i spill koplinger og spenninger mellom forskning og undervisning, teori og praksis, handling og refleksjon. Et eksempel er dialogisk dramaturgi, som er godt egnet til å sette sammen flere perspektiv i samme forløp.

Videre har dramaturger lange tradisjoner med å utforske ressurser, metoder og forløp i læringslaboratorium, som profesjonsverkstedet ved Universitetet i Sørøst-Norge. På slike arenaer kan studentene få opplæring i dramaturgisk metode og analyse (og andre analyseformer), som er egnet til å forske på klasserommet.

I forskriftene stilles det krav til lærerutdannere om at de skal undervise om å undervise på måter som er forbilledlige og eksemplariske for framtidige lærere. Dramaturgi tilbyr flere modeller, praktiske innganger, metoder og analyseformer som kan brukes til å gjennomføre undervisning i lærerutdanningskontekster.

Denne boken har mye empiri fra klasserommet. Vi henter fortellinger og eksempler fra undervisning som viser sentrale sider ved det å komponere undervisningsforløp. Vi har over flere år prøvd ut og observert undervisning i og på tvers av fag og trinn. I tett samarbeid med lærere og lærerstudenter har vi utforsket og eksperimentert med undervisningsformer. Andre ganger har vi lent oss på dramaturgiske tradisjoner og konvensjoner. Mye av undervisningen har blitt gjennomført i Profesjonsverkstedet, et læringslaboratorium for studenter, lærere, lærerutdannere og klasseromforskere. Der arbeider studenter, faglærere og praksislærere sammen om å designe, prøve ut og reflektere over undervisning. Noen ganger har vi observert eller undervist i klasserom i Sør-Norge. Vi har vært særlig opptatt av estetiske sider av undervisningen, som å bruke flere sanser, iscenesette rom, bruke og lage materiell og utforske kroppslige læringsformer. Vi har prøvd ut ulike dramaturgiske valg som kopler tanker, følelser og handlinger.

Leseanvisning

Undervisningsforløpets dramaturgi. Fortellinger og dramaturgiske analyser fra klasserommet er bygd opp slik: Boken består av sju deler med flere underkapitler. I del 1, *Dramaturgi i undervisning*, definerer vi først begrepet dramaturgi (kap. 1). Vi gir et oversiktsbilde av dramaturgi som forskningsfelt generelt og dramaturgi i didaktiske kontekster, særlig skole, spesielt. Vi viser til noen sentrale studier og peker på deres bidrag i feltet.

I del 2 skriver vi om *dramatiske virkemidler* (kap. 2) og *dramaturgiske innganger* (kap. 3). Både virkemidler og innganger kan anvendes for å komponere, beskrive, analysere og reflektere over undervisning. Det fins flere empiriske eksempler fra klasserommet.

Del 3, *Dramaturgiske faser og hendelser*, handler om undervisningsforløpets innledning (kap. 4), hoveddel (kap. 5) og avslutning (kap. 6). I kapittel 7 skriver vi om overgangens dramaturgi, som handler om hvordan vi bygger sammen aktiviteter – i et forløp. Det fins mange empiriske eksempler fra flere fag og trinn. I kapittel 8 skriver vi om lærerens ledelse, og vi bruker begrepene spillereger og innramming.

Del 4 dreier seg om *dramaturgiske modeller*. Vi skriver om hva modeller er (kap. 9). Deretter presenterer vi to dramaturgiske modeller som kan benyttes for å komponere og analysere undervisning: modell for skriveundervisning (kap. 10) og modell for lærerutdannerens undervisning (kap. 11).

Del 5 heter *Dramaturgisk metode og analyse*. Her gir vi først en innføring i dramaturgi som vitenskapelig metode (kap. 12). Så presenterer vi det empiriske materialet som brukes i analysene (kap. 13). Deretter presenterer vi fire analyseområder: idéanalyse (kap. 14), produksjonsanalyse (kap. 15), forestillingsanalyse (kap. 16) og resepsjonsanalyse (kap. 17). Kapitlene handler om ulike sider av undervisning: ideen bak undervisning, transformasjon av idé til undervisning, undervisning satt i spill og resepsjon av undervisning.

I del 6 presenterer og analyserer vi et tverrfaglig *undervisningsforløp* (kap. 18). Vi analyserer empiri fra alle analyseområdene som er presentert i del 5.

I del 7, *Framtidens dramaturgier*, predikerer vi, sammen med andre dramaturger, noen framtidige undervisningskomposisjoner. Vi beskriver først noen antakelser (kap. 19). I de påfølgende kapitler (kap. 20–25) skriver Niels Overgaard Lehmann artikkelen «Tre dramaturgiske tilgangsvinkler til pædagogikken». Tone Pernille Østern, Anne Grut Sørum og Anette Lunds artikkel heter «En dramaturgisk bryllupsfest. Undervisning *om* og *i* estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanning». Ida Krøgholt og Erik Exe Christoffersen har et bidrag som heter «Dramaturgisk interferens i undervisningen». Kristian Nødtvedt Knudsen skriver om «Fremtidens dramaturgi i didaktisk kontekst – læring i en senmoderne samtid». «Profesjonsverkstedet – et rom for dramaturgiske studier av undervisning» er skrevet av forfatterne av denne boken (kap. 24). Hege Naper Hanssons tekst har tittelen «En åpen og prosessuell dramaturgi» (kap. 25).

I overgangene mellom de ulike delene er det et dobbeltoppslag, som skal tjene som en oversikt og introduksjon til innholdet i hver del. Til disse oppslagene har vi utfordret forskere i dramaturgifeltet til å beskrive og forklare dramaturgiske begrep. Her skriver Anna-Lena Østern, Lise Hovik, Hege Naper Hansson, Tor-Helge Allern, Vigdis Vangsnes, Kristin Helstad og Kristian Nødtvedt Knudsen.

Til slutt i denne boken finnes en stikkordsliste over sentrale dramaturgiske begrep.

Datamaterialet i denne boken er samlet inn over flere år, på ulike skoler, og i vårt Profesjonsverksted – et læringslaboratorium for lærerskolestudenter ved Universitetet i Sørøst-Norge. Materialet består av video- og lydopptak fra undervisning, observasjon, intervju og tekster. Alt materiale er grovtranskribert med vekt på meningsenheter. Informantene er anonymisert, bortsett fra Camilla Grieg som har bidratt som både fotograf og lærerinformant i kapittel 18. De teoretiske perspektivene og poengene er utviklet over tid – både før og i forbindelse med denne boken. Brorparten av boken er nyskrevet, men vi trekker også veksler på egne publikasjoner. I kapittel 1, 2, 13 og 14 er våre doktorgradsavhandlinger i dramaturgifeltet sentrale kilder (Lindstøl, 2018; Bakke, 2019). Flere faglige perspektiv og argumenter kommer fra disse arbeidene. Kapittel 18, om analyse av

undervisningsforløpet, bygger på vår internasjonale artikkel om dramaturgiske analyser (Bakke & Lindstøl, 2021a).

Et overordnet perspektiv i denne boken er at all formidling har en dramaturgi, og med kunnskap i dramaturgi får du et verktøy for å planlegge, gjennomføre, analysere og reflektere over undervisning.

Takk!

Innholdet i denne boken har vokst fram over tid. Ved Universitetet i Sørøst-Norge har vi har fått inspirasjon og støtte gjennom forskergruppen «Klasseromforskning og kvalitet i undervisning», FoU-programmet «Det er lærer du skal bli» og den årlige lærerkonferansen «Det er lærer du er». Det som likevel ble avgjørende for å kunne skrive dette, er alle møtene med lærere, studenter og elever i klasserommet. Lærer, forfatter og fotograf Camilla Grieg har bidratt med bilder og fortellinger fra klasserommet, tusen takk! Når undervisningen settes i spill, kommer dramaturgien til uttrykk på de fineste, strammeste, vareste og mest overraskende måter. Takk for at vi fikk komme, se og spørre!

Bh

Jannike Ohrem Bakke og Fride Lindstøl

Lærerdramaturg

En lærer som tenker som en dramaturg, en *lærerdramaturg*, spør hva som er så viktig at jeg vil bruke dyrebar tid på å utforske temaet sammen med mine elever eller studenter. Hva er det som er av betydning? Hvor skal vi gå? Hvem skal vi møte? Hvordan skal vi undersøke noe sammen? Hvordan få fram engasjement, affekt og motstand? En lærerdramaturg søker veier å gå, gjennom å oversette teatrets språk og virkemidler til didaktiske kontekster. En lærer

DEL 1

Dramaturgi i undervisning

som tenker som en dramaturg, vet at hver dag av en elevs eller students liv er av betydning, og at hva du som lærer velger å bidra med i kunnskapsproduksjonen akkurat der og da, kan sette spor langt inn i fremtiden. I en performativ læringsprosess går lærer og student sammen om å utforske et tema. De blir nomader på en kunnskapsreise og møter usikkerhet og risiko, og de må gjøre valg. Det betyr at klasserommet åpnes for møter med verden andre steder. Det performative, handlende gjør at både lærer og studenter stiger ut av komfortsonen og møter nye utfordringer og temaer.

Anna-Lena Østern,
professor emerita ved Åbo Akademi og også tilknyttet NTNU

Foto: Henriksen & Steen, Nasjonalbiblioteket (1933)

Kapittel 1

Hva er dramaturgi?

I dette kapitlet definerer vi begrepet dramaturgi, forklarer opphav og knytter det til undervisning. Vi plasserer dramaturgi som forskningsfelt gjennom å peke på noen sentrale tendenser og kategorier og vise til noen studier som underbygger dette. Det framkommer hvordan dramaturgi er tett forbundet med didaktikk og pedagogikk, og kan tilføre andre perspektiv. Kapitlet bidrar til å kunne forstå og anvende dramaturgi som praktisk og analytisk inngang til undervisning.

Begrepet *dramaturgi* ble kjent gjennom tyske Gotthold E. Lessings (1729–1781) verk *Hamburgische Dramaturgie*. Lessing ble sett på som den første dramaturg (Gladsø, Gjervan, Hovik & Skagen, 2015, s. 16). Dramaturgi er sammensatt av ordet *drama*, som betyr handling, og ordet *ergon*, som betyr handling i virksomhet (Braanaas, 2008, s. 335). Det understreker at vi studerer handlinger og praksiser.

Dramaturgi er også et begrep for oppbygning av et drama, et skuespill. Sverre Udnæs, fjernsynsdramatikeren, definerer drama eller dramatisk diktning slik i en samtale med lyrikeren Jan Erik Vold:

> Jan Erik Vold: Hva er drama, egentlig? Har du en formel på det?
> Sverre Udnæs: Ta to mennesker A og B, som tenker forskjellig og snakker forskjellig – og la dem møtes. Da får du drama. Drama, det betyr handling.

Udnæs' forklaring stemmer overens med den opprinnelige betydningen av det greske ordet drama, altså handling (Heggstad, 2012, s. 15). Et drama kan defineres som et litterært spill som viser handlinger, gjerne mellom